

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**DE TRIBVS BONORVM || operum generibus,||
ELEEMOSYNA,|| IEIVNIO ET ORATIONE;|| de que eorundem
operum vi, vsu, & || ratione, LIBRI TRES,|| AVCTORE ||
THEODORO PELTANO SO-||cietatis IESV Theologo.|| AD ...**

Peltanus, Theodor Anton

Ingolstadii, 1580

Noni. De cantu Ecclesiastico, iniquoque illorum studio, qui illum veluti rem
insulsam & superstitiosam impugnant.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-46891](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-46891)

De cantu Ecclesiastico, iniquoq; illorum studio, qui illum veluti rem insulsam & superstitiosam impugnant.

CAPVT NONVM.

AST nondum conquiescunt aduersarij; dicunt enim: Sit sanè septenis interdiu vicibus orandum; sint pœnæ & culpæ obnoxij, qui ad munus hoc deputati remissius, quàm par est, agût: Sint salutaria & Christiano homine non indigna cetera, de quibus actum est hæctenus. At quorsum hîc opus est sublata voce? aut concentu Musico? an non is rem visu dignam committeret, qui à viro principe cantando quippiam efflagitaret, quâtò magis à DEO? Quorsum spectat tanta in vna re, in qua summam consensionem esse oportebat, varietas? Vix enim vnum collegium reperitur, quod cum altero in horarum Canonicarum ratione consentiat. Quorsum tandem alia multa, quæ quandam secularem leuitatem præ se ferunt veriùs, quàm aliquam Ecclesiasticam grauitatem?

DE cantu: cuius in horis Canonicis, cæterisq; officiis diuinis frequens & celebris in DEI Ecclesia vsus est, succinctè aliqua dicturus, pono hîc duo tanquã quoddam futuræ disputationis fundamentum. Alterum horum est, publicæ orationis (ad hanc enim solam, quæ de cantu disputantur, pertinent; priuata enim oratio nullo eget vocum strepitu, siue pro ipso orante fundatur, siue pro altero) scopum & quasi munus proprium tripartitum esse. Primò partium illius est, DEVM veluti summum rerum omnium opificem, cõmunemq; totius vniuersi Dominum & administratorem laudare, dignisque encomiis & elogiis euehere: mox pro collatis donis & beneficiis gratias eidem agere, postremò quæ animo vel corpori necessaria videntur, suppliciter ab illo petere.

Tripartitũ publicæ orationis munus.

ALTERVM est, publicæ orationi, vt publica est, cantum non repugnare: Siquidem oratio vt publica est, inter cætera deponit, vt ea ratione instituat, quò in publicam hominum notitiam venire queat: Tum quò Ecclesiæ eiusdemque magistratui palàm constet, sacro ministerio mancipatos munus, ad quod ob-eundum consecrati, publicòque stipendio conducti sunt, fideliter obire; tum maximè quò populus certò intelligat, se perpetuos

Cantus publicæ orationi, vt publica est, non repugnat, sed multis modis in eã quadrat.

o o & cer-

& certos apud D E V M Optimum Maximum patronos & intercessores habere, quorū precibus & intercessionibus suas preces, suaq; desideria & vota si velit, coniungere valeat. Iam si publica oratio populo, populiq; ducibus innotescere debet, eò quod ad hanc quidem conditionem attinet, præstantior, suoq; fini affini-
 or erit, quò secundum se extiterit manifestior. Magis autem & clarius innotescit, dum tractim & clara voce decantatur, quam dum tumultuariè, vt communiter fieri solet, tantum recitatur. Cantus proinde publicæ orationi adeò non repugnat, vt in illam quoque maximè conueniat.

DEO summa, q̄
 humana voce
 exhiberi potest,
 laus debetur.

A T multò minùs repugnat idem publicæ orationi, si confideretur, vt diuinæ laudis, aut gratiarum actionis, aut propriæ precationis rationem subit. Nam cum D E V S sit infinitè bonus, infinitè sapiens, infinitè potens, modis denique omnibus infinitus, summa, quæ humana voce exhiberi potest, laus illi debetur. Inter voces autem humanas sonorè & harmonicæ principatum obtinent. Etenim quæ paucis nota volumus, ea musitamur verius quam eloquimur; quæ multis, clara voce efferimus; quæ omnibus, ea non solùm magna cum animi voluptate & exultatione ebuccinamus & celebramus; sed versibus etiam & canticis latè inuulgare studemus. Quare veteres poëtæ præ cæteris in hoc incumbebant maximè, nempe vt Deorum laudes, præclaraque herorum facta graui, sonoroq; carmine decantarent. Sed & multorum quoque sententia est, in cœlesti illa patria, vbi perfectissima laus futura est, non defuturam vocalem laudem vocibus & numeris suauissimè modulatam.

In cœlo nō defutura laus vocalis.

R V R S V M cum ingentia dona & beneficia à D E O Opt. Max. acceperimus, maioræque ab eodem adhuc expectemus, æquum est, vt summo, perfectissimoque vocis actu eidem gratias agamus; talis autem, vt modò dicebatur, est vox sonora & harmonica, hoc est, certis numeris, modulisque astricta. Denique tota ferè orationis vis & ratio posita est in mentis ad D E V M eleuatione; atqui vt ex ingenti animi læticia, spiritusque exultatione cantus sua spontè interdum erumpit; ita ad excitandam mentis deuotionem omnium aptissimus habetur. Quod dicimus certa experientia fide constat. Scimus enim, non rarò compertos esse, qui musica ita afficerentur, vt ad organorum vel vocum suauiter sonan-

Cætus suauis vocum concentu modulatus aptissimè aperuam deuotionem.

fonantium concentum in quendam mentis excessum abriperentur. Certè Augustinus vir alioqui grauis ad cantus Ecclesiæ lachrymas se continere nequaquam potuisse ingenuè fatetur, sed & communiter quoque dici consuevit, ad quemuis motum animi ciendum aptissimum instrumentum esse musicam. Quare etiam tristibus & lætis & medium statum obtinentibus, tum concitandis & rursum sedandis animis, variisq; affectibus mouendis plurimum passim adhibetur.

ADDE carmen iis præcipuè accini solere, qui vel incensè amantur, vel summa fœlicitate potiuntur, vel gloriosam de immateriali quo hoste victoriam retulerunt. DEVS autem est summè fœlix, imò omnis verè fœlicitatis & beatitudinis origo & fons. Est idem quoq; infinitum amoris obiectum, vtpotè totum & suum & nostrum & totius creature bonum. Est nihilominus triumphator omnium illustrissimus & gloriosissimus, vt qui sua cruce diabolum, infernum, peccatum, & mortem ipsam potentissimè debellarit. Si ergo filia Israël Dauidi & Saulo è prælio redeuntibus cecinerunt *ἐπιθυμία*; si Moyses cum vniuerso exercitu suo propter vim Pharaonis prostratam victorale carmen DEO cecinit, quando æquius est, vt nos CHRISTO Domino nostro laudes & *ἐπιθυμία* canamus, qui triumphum vsque adeò gloriosum de totius mundi tyranno retulit?

TANDEM licet præcipua diuini cultus ratio posita sit in actibus internis; nihilofeciùs vt sacrificium nostrum sit plenum, illa etiam in DEI laudem & honorè salubriter impendimus, quæ nobis maximè sunt naturalia (nam & illa ipsa quoq; DEO sunt gratissima) at canere homini est naturalissimum. Canunt enim docti & indocti, pueri & senes, viri & fœminæ, & cuiusq; tandem conditionis & ordinis homines. Sed & nulla quoque extat aut extitit quandoque natio aut secta, quæ in Deorum suorum laudem carmina aliqua decantare non consueuerit.

IMO illi ipsi, qui Catholicæ Ecclesiæ cantum hostiliter hoc tēpore insectantur, totum suum cultum in elumbas quasdam cantilenas transtulisse videntur. Vix enim aliud in illorum Synagogis auditur, quàm aut mendaciis referta spermologia, aut crassis erroribus facta promiscuæ multitudinis cantiuncula. An non hic cum veteribus Arrianis magis se facere palam ostendunt,

002 quana

Lib. 9. conf.

Musica mouendis variis animi motibus instrumentum aptissimum & vtilissimum.

Quibus carmina & odae accinae soleant.

1. Reg. 18.
Exod. 15.

Canere omni hominum generi familiariss & naturaliss.

Cuiusmodi cultus in sectariorum Synagogis obtineat.

quàm cum veris Christianis? Etenim cum illi hymnos & cantica Ecclesiæ non ferrent, non quòd cantum secundum se odissent, sed quòd CHRISTI diuinitati, quæ in sacris illis odis cõrinebatur, & populo religiosè inculcabatur, infesti essent, Ecclesiæ Catholicæ carmina furiosè exploferunt, suas autem cantiones blasphemis in CHRISTVM vocibus refertas in illorum locù suffecerunt. Idem planissimè faciunt, & iam antè fecerunt etatis huius sectarij: Quandoquidem reiectis vetustissimis & grauissimis orthodoxæ Ecclesiæ hymnis, suas prophanas odas, aut suis certè cõmentis prophanatos psalmos ad naufeã vsq; ingeminare non desinunt. Verùm de rationibus & argumentis, quæ canticis Ecclesiasticis luculenter patrocinantur, satis; proximum est, vt nonnulla quoque ex Scriptura & Patrum doctrina, veterumque rituum & consuetudine de Ecclesiastico cantu in medium adferamus. Antagonistæ enim rationibus parum tribuunt, vt qui aliud nihil crepare soleant, quàm aut scripturam, aut puriorem antiquitatem.

Ætatis huius sectarij in publico cantu Arrianorum æmuli.

ET quidem quo precandi ritum vsi sint illi in publicis locis, qui Mosaicam legem antecesserunt; id ex Scripturis non est euidentius, nisi forsàn quòd Genesis quarto de inuocatione Enos, & tertio & quarto decimo eiusdem libri de inuocatione Abrahæ legitur ad sonoram & publicam orationem referendum videatur. Nam cum ante Enos natum Adam, Abel, & Seth, eorundemque familiæ ex animo DEVM inuocauerint, eidemque religiosè admodum sacrificauerint, quomodo verè dici potest Enos cepisse inuocare nomen Domini, nisi ille instituerit aliquem nouum & ante id tempus inusitatum inuocationis modum, quo Noè deinde, & Abraham, & reliqui Sancti, qui legem præcesserunt, in publicis, solennibusque precibus vsi sunt? Sanè videtur id oppidò probabile, facitque rem hanc non parum probabiliorem paganorum ritus vulgò tum temporis receptus. Constat namque a tate Abrahæ & multò etiã antè vsitatissimū apud idololatrias fuisse varij generis carmina & odas Deorum sacrificiis adhibere. Quem utique ritum nō aliundè mutuauerant quàm à veris veri DEI cultoribus. Est enim perquã familiare diabolo eiusdemque ministris, orthodoxorum studia & consuetudines simiarum more in plerisque æmulari ne videlicet publicè habeantur omnino profani, populumque deceptum facilius ea ratione in errore semel concepto detineant.

Quo sensu Enos dicatur cepisse Deum inuocare.

Diabolus eiusdemque ministri in publico cultu, Dei, ministrorumque eiusdem simis.

VERVM

VERVM vtcunque tandem ea inuocatio, quam Enos primus omnium inchoasse dicitur, accipiatur (neque enim magnum aliquod ea in re præsidium colloco) certum & ex plurimis scripturæ locis manifestum est, omne genus carminum & musicorum instrumentorum apud eos, qui sub Moyfi lege vixerunt, fuisse receptissimum. Nam vt de aliis nihil nunc dicam, totum certè regij Prophetę psalteriũ si non primariò, secundariò sanè ad hoc à Spiritu sancto dictatum videtur, vt omnis generis vocibus & organis in DEI laudem & honorem publicè decantaretur. Ad musicam vocalem pertinet illud: *Cantabo Domino, quia bona tribuit mihi.* Et illud: *Cantabimus & psallemus virtutes tuas.* Et illud: *Cantate ei canticum nouum; laus eius in Ecclesia sanctorum.* Et illud: *Cantabo fortitudinem tuam.* Et illud: *Cantate DEO, psalmum dicite nomini eius.* Et illud: *Laudabo nomen Domini cum cantico.* Et illud: *Exultabunt labia mea, cum cantauero tibi.* Et illud: *Cantabo DEO Iacob.* Et illud: *Misericordias Domini in aeternum cantabo.* Et illud: *Cantate Domino omnis terra: Cantate Domino, & benedicite nomini eius.* Et illud: *Cantate Domino Canticum nouum.* Et illud: *Cantate & psallite, & exultate in Cythara & voce psalmi.* Et illud: *Misericordiam & iustitiam cantabo tibi Domine.* Et illud: *Cantabiles mihi erant iustificationes tue.* Et illud: *Et cantent in viis Domini.*

AD instrumentalem autem illud: *Laudate Dominum in sono tubæ, laudate eum in psalterio & Cythara; Laudate eum in tympano & choro: laudate eum in chor. tis & organo; Laudate eum in cymbalis bene sonantibus, Laudate eum in cymbalis iubilationis.* Et illud: *Confitemini Domino in cythara, in psalterio decem chordarum psallite illi. Cantate ei canticum nouum, bene psallite illi in vociferatione.* Et illud: *Confitebor tibi in cythara.* Et illud: *Confitebor tibi in vasis psalmi, veritatem tuam, DEVS psallam tibi in cythara.* Et illud: *Sumite psalmum, & date tympanum, psalterium iucundum cum cythara. Buccinate in Neomenia tuba in insigni die solennitatis vestre.* Hæc omnia & alia multa in eandem sententiam vnus Propheta & Rex Iesæus Dauid.

AS T non constitit hinc religiosissimi principis deuotio, verum ultra progressa, magnam quoque cantorum omniumq; generis musicorum vim instituit, qui Psalmos, quos ille Spiritu sancto dictante ediderat, ad DEI Opt. Max. laudem diuersis organis, modulatisq; vocibus iugiter in tabernaculo decantarent. Qua de re primo Paralipomenon ita scriptum extat: *Isti sunt quos constituit*

003 David

Psalterium in publicam Dei laudē à Spiritu sancto dictatum.

Psal. 12.
Psal. 32.
Psal. 149.
Psal. 58.
Psal. 67.
Psal. 68.
Psal. 70.
Psal. 74.
Psal. 88.
Psal. 95.
Psal. 98.
Psal. 100.
Psal. 118.
Psal. 134.

Psal. 150.
Psal. 32.
Psal. 42.
Psal. 56.
Psal. 70.
Psal. 80.

David ingentem
cantorum & mu-
sicorum vim in
Dei laudem infli-
tuit.

David super cantores domus Domini, ex quo collocata est arca; & ministra-
bant coram tabernaculo testimonij canentes, donec Salomon adificaret domum
Domini in Hierusalem; stabant autem iuxta ordinem suum in ministerio.

& infra:

NUMERATI sunt Leuita à viginti annis & supra, & inuenta sunt tri-
ginta octo millia virorū, ex his electi sunt & distributi in ministerium domus
Domini viginti quatuor millia; propositorum autem & iudicum sex millia;
porro quatuor millia ianitores, & totidem psaltes canentes Domino in organis,
quae fecerat ad canendum. Et infra rursum: Igitur David & magistratus
exercitus segregauerunt in ministerium filios Asaps, & Heman, & Idibum,
qui prophetauerunt in cytharis, & psalteriis, & cymbalis secundum numerum
suum dedicato sibi seruitio seruientes. Et cap. 13. eiusdem libri: Porro Da-
uid & vniversus Israël ludebant coram DEO omni virtute in Canticis, &
in cytharis, & in psalteriis, & tympanis, & cymbalis, & tubis. Et capite 15,
rursum:

ET dixit David principibus Leuitarum, vt constituerent de fratribus
suis cantores in organis musicorum, nablis videlicet, & lyris, & cymbalis, vt
resonaret in excelsis sonitus laetitiae. Constitueruntque &c. Et cap. proxime
sequenti: Constituit David coram arca Domini de leuitis, qui ministrarent
& recordarentur operum eius, & laudarent Dominum DEUM Israël. *Zeboi*
& recordarentur operum eius, & laudarent Dominum DEUM Israël. *Zeboi*
super organa psalterij & lyras, Asaph autem vt cymbalis personaret. Banaias
verò & Iaziel sacerdotes canerent tuba iugiter, coram arca federis Domini.
Et lib. 2. cap. 7. Sacerdotes autem stabant in officiis suis, & leuitae in organis
carminum Domini, quae fecit David Rex ad laudandum Dominum: Quo-
niam in aeternum misericordia eius hymnos David canentes per manus suas,
porro sacerdotes canebant tubis ante eos.

SED neque solus David DEO cecinit, variâque carmina in
eiusdem laudem instituit, sed alij praeterea complures, qui illum
partim antecefferunt, partim secuti sunt. Nam & Moyse propter
submersum in mari rubro Pharaonem Domino Epinicion ceci-
nit: fecit idem etiam eius soror Maria. Tum Anna Samuelis ma-
ter, & Delbora, & Baras, & Judith, & Esaias, & Abacuc, & Eze-
chias &c. Sed & Saulum quoque filium Cis, posteaquam gregem
prophetauerunt, ante quos ibat psalterium, & tympanum, & tibia,
& cythara, obuiam habuisset, prophetiae spiritum hausisse, vnaque
cum ceteris cecinisse & vaticinatum esse legimus. Sic Elizabeth
psalten adduci iussit, eoque canente manus Domini super illum
cecidit,

Vfus cantorū &
musicorū apud
veteres celebra-
rimus,

Exod. 15.

1 Reg. 2.

Jud. 5.

Jud. 16.

Esa. 5. 42. 23.

Abac. 3.

1 Reg. 10.

4 Reg. 3

cecidit; moxque, quæ futura erant, certò prædixit. Mitto alia; longum enim foret, si quis ea omnia in hunc locum referre vellet, quæ de veterum carminibus & odis prodita extant. Cum ergo hæc omnia peculiari DEI spiritu fuerint facta & instituta, tantòque feruore & spiritu à sanctis, illis viris frequentata, cur notatur Ecclesia, quòd diuinas laudes certo quodam ordine & modo publicè, solenniterque decantet?

AT nouum Testamentum hîc prorsus silet, inquit aduersarius, falsum est: nam etsi hac in re vetus non æquet, non tamen prorsus silet. Etenim Matthæi 26. inter cætera ita scriptum comperimus: *Dico vobis non bibam amodò de hoc genimine vitis, vsque in diem illum, cum illud bibam vobiscum nouum in regno patris mei. Et vniuersæ ait, hoc est, vbi hymnum vel laudem DEO decantassent, exierunt in montem oliueti.* De hymni autem ratione est cantus; siquidem Græcis idem est ὕμνος, quod Latinis decanto vel carmine celebros, unde Augustinus: Hymni sunt laudes DEI cum Cantico. Si sit laus, & non est DEI, non est hymnus. Oportet ergo vt sit hymnus, vt habeat hæc tria, & laudem, & DEI, & Canticum. Eiusdem sententiæ sunt, quæ ea de re scribit Isidorus: Hymnus, ait, est canticum laudantium DEVM propriè; Aut hymni sunt cantus concinentes laudem DEI. Quod si sit laus, & non est DEI, non est hymnus. Quamobrem si, vt Matthæus & Marcus referunt, CHRISTVS vnà cum discipulis suis post vltimam cœnam celebratam ὕμνον, consequens fit, vt vnà cum discipulis suis DEO laudem & gratiarum actionem decantarit; Atque hoc disertis verbis asserit Synodus Toletana quarta.

DE hymnis canendis, exponit illa, Saluatoris & Apostolorum exemplum habemus. Nam & ipse Dominus hymnum dixisse perhibetur, Matthæo Euangelista testante, & hymno dicto exierunt in montem oliuetum. Et Paulus Apostolus ad Ephesios scribit, dicens: *Impleamini Spiritu sancto, loquentes vobismetipsis in psalmis, & hymnis, & Canticis spiritualibus.* Iam si hymnus non constat sine cantu, vt ex Augustino & Isidoro & Concilio Toletano manifestum est, & ex voce ipsa validè confirmari potest, consequitur, Apostolum Paulum & Sylam nocturnas DEO laudes continuasse: Quandoquidem Actuum sexto decimo ita de illis legitur: κατὰ δὲ τὸ μεσονύκτιον παῦλος καὶ σίλας προσευχόμενοι ὕμνον

Quid sit hymnus propriè, & quæ de illius ratione. Ad Psal. 72.

Li. 6. c. 34. etym. De hymni ratione tria.

Can. 12.

Matth. 26.

Cap. 5.

Christus cum Apostolis, Paulus item & Silas Deo laudes decantauerunt.

ὑμνοῦ τὸν θεόν, hoc est, circa mediam noctem Paulus & Syllas orātes D E O laudes decantabant.

Nouū Testamen-
ti Cantica quæ,
& quot.

SPECTAT ad hunc etiam locum Canticum Prophetæ Zachariæ, Canticum Simeonis, Canticum Virginis matris, Angelorum *δοξολογία*. Nam etsi ex Euangelicis certum non est, CHRISTO recens nato concentu musico diuinas laudes decantasse Angelos, satis tamen ex illis compertum est, clara & lætabunda voce deprædicasse; quod idem est ferè quod cecinisse. Sed & Ecclesia quoque Catholica hoc ipso modulata voce vsos insinuat, quòd illorum carmen inter cætera scripturarum Cantica censet. Ad hæc Concilium Toletanum quartum Angelos *δοξολογίαν* illam: *Gloria in altissimis D E O, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis*, decantasse disertè affirmat.

Cap. 12.

Ab Ambrosio
& Hilario varij
hymni compo-
siti.

QVIA, ait, nonnulli hymni humano studio in laudem DEI atque Apostolorum & Martyrum triumphos compositi esse noscuntur: sicut hi, quos beatissimi Doctores Hilarius & Ambrosius condiderunt, quos quidam tamen reprobant pro eo, quòd de Scripturis sanctorum Canonum vel Apostolica traditione non existunt: Respuant ergo, & illum hymnum ab hominibus compositum, quem quotidie publico priuatòque officio in fine omnium psalmorum dicimus: Gloria & honor Patri, & Filio, & Spiritui sancto in secula seculorum amen. Nam & illum hymnum, quem nato in carne CHRISTO Angeli cecinerunt; Gloria in excelsis D E O, & in terra pax, & reliqua, quæ sequuntur ibi, Ecclesiastici Doctores composuerunt; Ergo nec ipsi in Ecclesiis canendi sunt, quia in sacrarum Scripturarum libris non inueniuntur. Hæc Synodus Toletana de Angelorum *δοξολογία*. Cuius sententiæ Leo eius nominis nonº planis verbis astipulatur. Scribit enim: Hi duo solummodo hymni ab Angelis in nouo Testamento inueniuntur decantati Alleluia, & Gloria in excelsis D E O, quos pariter in septuagesima intermittimus, quia peccato veteris hominis à conuentu Angelicæ iubilationis expulsi, in huius miseræ vitæ Babylonem, super flumina eius sedemus & flemus, dum recordaremur illius Syon, in qua D E V M decet hymnus.

De conf. d. 1. c.
Hi duo.

Duo Angelorū
hymni.
Psal. 136.
Psal. 64.

DICIT autem in nouo Testamento duos tantum Angelorum hymnos extare: siquidè extat alius Esaia sexto, quem itidem
vel

vel decantarunt vel sonora & clara voce deprompserunt, vel depromere verius nunquam desinunt, utunque tandem in corporis expertes spiritus vocis vsus cadat. Habet autem textus in hunc modum: *Vidi Dominum sedentem super solium excelsum & eleuatum, & plena erat domus à maiestate eius. Et ea quæ sub ipso erant, replebant templum. Seraphim stabant super illud: Sex ala uni, & sex ala alteri, duabus velabant faciem eius, & duabus velabant pedes eius, & duabus volabant, & clamabant alter ad alterum: Sanctus, sanctus, sanctus, Dominus DEVS exercituum, plena est omnis terra gloria eius.* Hæc ibi, quæ choros in Ecclesia orthodoxa olim futuros minimè obscure adumbrabant. Nam ut Seraphim illa alternatim ad se inuicem clamabant: ita chori alternis sibi inuicem respondent, laudesque diuinas decantant. Sed & in omni quoque solenniori Missæ sacrificio idem ille seraphicus hymnus non absque musica symphonia adhiberi solet.

SIMILIS quædam Angelorum visio diuinas laudes alternatim decantantium, ut refert Nicephorus, obtigit itidem Ignatio tertio à D. Petro Antiochenorum Episcopo. Quæ autem is ea de re commemorat, eiusmodi sunt: Morem antiphonarum, hoc est, alternis per responsionem carminum concinendorum Ecclesia antiquitus iam inde ab Apostolis accepit. Diuinum namque Ignatium, qui tertius in Ecclesia Antiochena à Petro Apostolo Hierarcha fuit, & cum Apostolis omnibus plurimo tempore vixit, quum per extasin animi consternatus esset, visionem nouam vidisse ferunt, sanctos scilicet Angelos alternis & sibi inuicem respondentibus carminibus sanctam Trinitatem hymnis & laudibus vehentes; & ipse primus hanc concinendi formam Antiochenorum Ecclesiæ dedit. Vnde quasi à fonte in alias Ecclesias DEI omnes eiusmodi consuetudo est propagata. Hæc Nicephorus, quæ iisdem penè verbis exponit historia Tripartita. Habemus autem hinc duo obseruatione cum primis digna: Alterum horum est, alternis diuinas laudes canere non humanum commentum, sed cœleste planèque diuinum institutum esse; utpote ex ipsis Angelis acceptum. Alterum est, ritum illum alternis & quasi per choros canendi non heri natum; sed Apostolorum ætate in Ecclesia inchoatum, indeque ad nos vsque perpetua quadam serie propagatum esse.

Esaï. 6.

Angeli alternis Deo laudem decantant.

A tēporib⁹ Apostolorū Ecclesia choros egit, alternisq; cecinit.

Lib. 6. cap. 8.

Alternis canere non humanum commentum sed cœleste institutum.

Hier. ecc. c. 3.
Lib. 2. ca. 16. de
velig. Alexan.

Cvi rei præter alios sacer Dionysius & ipse Apostolorum discipulus, & Iudæorum eruditissimus Philo luculentum quoque testimonium perhibent. Dionysius: Psalmorum sancta modulatio, quæ omnibus fermè sacerdotilibus mysteriis iūgitur, & substantiæ ratione cohæret, summo omnium mysterio deesse non debuit. Philo: Est in vnoquoque ferè agro ædes sacra, quæ appellatur *συνᾶον* vel *μνασῆριον*, in quo illi ab aliis seiuncti vitæ piæ mysteria obeunt. Nihil eò vel cibi vel potionis vel aliarum rerum, quæ ad corporis vsum necessariæ sunt, omnino secum apportant; sed leges & oracula à Prophetis diuinitus edita, hymnosque ibi recolunt, & alias denique res, quibus diuina scientia & vera erga DEVM pietas crescat & perficiatur. Et infra: Ita planè non modò contemplationi solùm se dedunt, sed & cantiones & hymnos variis metri carminum cuiusque modi numeris grauiter fufis, ad DEI honorem & laudem conficiunt.

Cantus & hymnorum vsus celebris in Alexandria in Ecclesiæ exordio.

Epist. ad Imper. Traian.

HIS satis consentanea sunt, quæ scribit Plinius secundus de suæ ætatis Christianis. Affirmabant autem hanc fuisse summam vel culpæ suæ vel erroris, quòd essent soliti stato die ante lucem conuenire, carmenque CHRISTO quasi DEO dicere secum inuicem. Addit ibidem: Vnus ex omnibus confurgēs in medio psallimus honestis modulis concinebat, & præcinenti ei vnum versiculum, omnis multitudo respondebat. Hæc omnia planum faciunt, tempore Apostolorum cantum in Ecclesia DEI publicè fuisse receptum; etsi fortè non ea solennitate & frequentia, quæ postea. Nam cum Ecclesia in cunis adhuc vagiens vix haberet domum, in qua latitaret, nulli mirum videri debet, si tum nõ habuerit splendida templa, in quibus diuinas laudes publicè decantaret.

Lib. 1. ca. 6. offi.

Varij & miri Ecclesiastici cantus effectus & fructus.

Lib. 9. c. 7. Conf.

DE psallendi vtilitate Isidorus ita scribit: psallendi suauitas tristitia corda consolatur, gratiosas mentes facit, fastiditos oblectat, mentes excitat, peccatores ad lamenta inuitat. De hac ipsa consolatione, spiritalique oblectatione Diuus Augustinus alicubi ita scribit. Quantum fleui in hymnis & canticis tuis suauis fontantis Ecclesiæ tuæ vocibus commotus acriter; Voces illæ influebant auribus meis, & eliquabatur veritas tua in cor meum; & ex ea æstuabat inde affectus pietatis, & currebant lachrymæ, & bene mihi erat cum eis.

Non longè cæperat Mediolanensis Ecclesia genus hoc consolati-

solationis & exhortationis celebrare, magno studio fratrum continentium vocibus & cordibus. Nimirum annus erat aut nō multo amplius, cū Iustina Valentiniani Regis pueri mater hominē tuum Ambrosium persequeretur hæresis suæ causa, qua fuerat seducta ab Arrianis. Excubabat pia plebs in Ecclesia mori parata cū Episcopo suo seruo tuo. Ibi mater mea ancilla tua sollicitudinis & vigiliarum primas partes tenens, orationibus vivebat. Nos adhuc frigidi à calore spiritus tui, excitabamur tamen ciuitate attonita atq; turbata. Tunc hymni & Psalmi vt canerentur secundum morem orientalium partium, ne populus mœroris tædio tabesceret, institutum est; & ex illo in hodiernum retentū, multis iam & penè omnibus gregibus tuis & per cætera orbis imitantibus. Hæc Mediolani. Simile quid tempore Chrysostomi accidit Constantino- poli, qua de re Nicephorus ita scribit:

PORRO populus Constantinopolitanus nocturnis, matutinisque hymnis maxima alacritate incubuit, ex eiusmodi primū causa: Arriani sub Theodosio sacris edibus expulsi, extra vrbs mœnia Ecclesias conuentusq; suos agebant. Prius autem nocturno tēpore in publicis porticibus cōgregati, atq; in choros suos segregati carmina quædam alternis antiphonarum modo sibi inuicem respondentia, ad hæresis suæ placita accommodata, concinnè canebant, & noctē multam in eiusmodi psalmodia consumebant. Sub aurorā autem publicè ea concinentes extra vrbs, in ea, vbi Ecclesias habebant, loca procedebant. Faciebant id autē maximè solennioribus festorum dierum temporibus, & prima, eademque vltima hebdomadis die, quam Dominicam vocamus: quibus temporibus etiam synaxes in Ecclesiis fieri solent. Postea verò cantus tales ad contentionem quoq; instituebant: Vbinam sunt, dicentes, qui trinitatem eiusdem substantiæ & eiusdem honoris colunt. Hæc & alia eiusmodi verba carminibus aspergebant.

SED etiam Ioannes ne aliqui ex Ecclesia sua eius generis cātibus demulsi, ab illis seducerentur, ad eundem modum contra illos psalmodiam instituit. Et breui ea celebrior, quàm aduersariorum esset, facta est; vt quæ & multitudine & honorifico progressu illos superaret. Nam eam cruces argenteæ cereos argenteos habentes præibant, Eudoxia Imperatoris coniuge impensas ad eam tem præbente, quæ hoc Brisoni cubiculi sui præfecto iniunxit,

pp 2 vt

Mediolani tempore Ambrosij & Augustini hymni & psalmi vt publicè canerentur institutum.

Lib. 13. cap. 8.

Arriani publicis profanisq; cantionibus in Trinitatis odiū concinnatis Rempu. Constantinopolitanam perturbant.

Chrysostomus contra Arrianos hymnos scribit & instituit.

Arriani hymno-
rum causa cum
orthodoxis con-
grediuntur, plu-
resque utrinque
cadunt & vulae-
rantur.

Qua occasione
hymni in Con-
stantinopolitana
Ecclesia recepti
& conseruati.

Ministri Ecclesie
muneri suo fa-
ciunt satis, si id
praestant, quod
imponit vel or-
dinat Ecclesia, in
qua deseruiunt.
Diuerfas rituum
& ceremoniarum
diuerfarum Eccle-
siarum, index est
diuerforum do-

vt hymnorum cantus procuraret, & ad eum usum quam plurimum lucernarum pararet. Quare ad æmulationis ardorem perciti ad vindictam se contulerunt, & manus cum nostris conferere sunt aggressi. Adhuc enim ex ea, quam antè habuerat, potentia & dominatione, animis flagrabant, & ad pugnam committendam parati erant, nostrosque adeò despiciebant.

ITAQUE nocte quadam inter se congressi non pauci utrinque ceciderunt, & Brisone Imperatricis cubiculariorum Eunuchorum princeps in fronte lapide ictus est. Hac verò de causa commotus Imperator tales Arrianorum processiones sustulit. Catholica autem Ecclesia principio eiusmodi psalmodiarum hymnorumque canendorum inde sumpto, ad hunc usque diem consuetudinem eam retinet, & sacris cantilenis operatur. Hæc Nicephorus, quibus ea subiungit, quæ de D. Ignatio paulò antè retulimus. Eadem penè ad verbum habet Socrates lib. 6. ca. 8. Adiungerem his Ambrosium, Lactantium, Gregorium Nazianzenum, Augustinum, Rabanum, Bedam, & alios præterea ex veteribus, qui de Ecclesiastici cantus usu & vetustate scripserunt complures; verum quia ex scripturis cæterisque, quæ hætenus exposita sunt, res est manifesta, de qua primo Antagonistarum argumento disputatum est satis, superfedeo.

QUOD verò non idem ubique psallendi, aut celebrandi, aut precandi ritus obtineat (Hoc enim est, quod secundo loco cauillabantur Antagonistæ) illud non est tanti momenti, ut propterea horas Canonicas ab Ecclesia proscribere oporteat. Siquidem disparitas illa neque aduersatur iustitiæ, neque fidei, neque religioni, neque ipsius quoque rei naturæ. Non est contra iustitiam, nam est illi, qui ex decimis, populique oblationibus vitam tolerant, iure diuino & naturali pro communi populi salute orare obligentur; attamen quid, quantum, quando, ubi, quomodo, &c. id neque diuino, neque naturali iure determinatum est: Sed ea determinatio Ecclesiæ, prælatorumque eiusdem prudentiæ integrè relicta est. Quare si bona fide id præstant Ecclesiæ ministri, quod Ecclesia, in qua

DEO deseruiunt, exigit, suo muneri faciunt satis. NEQUE est rursus contra fidem aut religionem, quia varietas illa non est index diuersæ religionis, aut disparis fidei, sed diuersorum donorum, charismatum, ac gratiarum, quæ in Ecclesia comperiuntur; habetque suas illa peculiare rationes, maxime quod

quod ad diuerfos vnus eiusdemque Ecclesiæ ritus & consuetudines attinet; siquidem diuersa tempora diuersas exigunt preces, diuersosque ritus & cæremonias. Neque enim eadem conueniunt tempore læto & mæsto, die festo & profesto, feriis quadragesimalibus & paschalibus.

NEQVE est tandem contra rei naturam; quandoquidem cuiusque rei natura & vsus spectandus est ex loco, tempore, personis, aliisque eiusmodi. Vbi ergo hæc variant, & rei quoque status & vsus mutetur oportet. Quamobrem vt in politicis non iidem vbique sunt mores, viuendive ritus, neque idem semper corporis cultus &c. nec esse quoque commodè possunt, & tamen hæc disparitas nullam omnino in rebus publicis vel regnis conciliat deformitatem, sed magnum potiùs decorem & venustatem; ita nõnulla rituum & cæremoniarum dissimilitudo, quæ vel in vna Ecclesia diuersis temporibus, vel in diuersis Ecclesiis eodem tempore inuenitur, nullam prorsus monstrositatis speciem præ se fert, sed magnam potiùs pulchritudinem & elegantiam.

DIXERIM nonnullam rituum dissimilitudinem nullam parere deformitatem: Nam etsi diuersæ vel eadem etiam Ecclesiæ in accidentariis, minusque principalibus partibus nonnihil inter se discrepant; in primariis tamen & quasi formalibus oppidò inter se conspirant? Constat enim, nullam esse, quæ horis Canonice non adhibeat psalmos, hymnos, lectiones, preces, versiculos, antiphonas, aliæque eiusmodi: Verùm pro locorum ratione aliæ plures, aliæ pauciores; & eadem pro temporum qualitate modò plures modò pauciores adhibent. Sed & omnes, quæ sub eodem Metropolitano degunt, iisdem ferè psallendi & celebrandi legibus & ritibus vtuntur. Loquimur hic de Ecclesiis cathedralibus & collegiatis, non de conuentualibus. Nam vt religiosi ab aliis Clericis secularibus, differunt instituto; ita quoque psallendi, diuinaque officia obeundi modo. Qui tamen modus vt licitus, legitimusque sit, ab Episcopo vel Pontifice Maximo approbatus sit oportet.

OPTARENT quidam, vt omnes omnino Ecclesiæ vsui & ritui Ecclesiæ Romanæ, quæ Ecclesiarum omnium mater & magistra est, sese accommodarent: Verùm quia iam olim oppositum multis locis receptum est; & quia rursum omnis omnino mutatio

norum & charismatum, non diuersæ fidei aut religionis.

Disparitas rituum & cæremoniarum pro locorum & temporum diuersitate venustate parit in Ecclesia veritas, quæ deformitatem.

Omnes Ecclesiæ in primariis ritibus & cæremoniis conueniunt, maximè verò, quæ sub eodem metropolitano continentur.

Ecclesia Romana Ecclesiarum omnium magistra.

in rebus præsertim magnis, & propter diuturnum usum in naturam quodammodo versis solet esse periculosa, videtur id potius optandum, quàm tentandum. Quò tamen vnaquælibet Ecclesia ad Ecclesiæ Romanæ ritus accesserit propius, eò erit grauior & ab omni reprehensione, quod ad eam rem attinet, remotior.

QVI priuatim horas Canonicas recitant, faciliori negotio, à suæ Ecclesiæ consuetudine & more ad Romanæ Ecclesiæ morem & consuetudinem transire possent; sed neque hoc quoque absque ratione, suiq; ordinarij permissione satis consultum videtur. Est enim membrum omne suo corpori non conformatum deforme: Cui malo hoc quoq; accedit, quòd illi, qui priuatim recitant vnum & alterum, publicè faciliè confusionis cutuspiam occasionem offerant. De vigiliis mortuorum, de officio Virginis matris, de litanis, de psalmis gradualibus vnusquilibet, qui errare vel peccare non vult, id hîc seruet, quod **P I V S V.** Pontifex Maximus ea de re statuit.

Membrum suo corpori non conformatum deforme.

AD temporis conformationem quod spectat, qui precum horariarum pensum publicè persoluunt, tempori ab Ecclesia diocesana vel metropolitana præfinito, quoad eius fieri potest, sese accommodent. Quod si ob certam aliquam causam id nõ valent, saltem certum orandi tempus obseruare studeant. Nam alioqui plebem, quam edificare debent, grauius offenderent, & in legem nihilominus committerent. Qui autem priuatim horas Canonicas recitant, illi quacunque tandem hora recitauerint, neminem quidem offendunt, at culpa tamen non prorsus vacant, si citra vllam causam vel nimium prorogant, vel nimium quoque anticipant. Satius est tamen anticipare, quàm nimium differre. Vnde qui grauioribus negotiis distinentur cõsultè faciunt, si manè antequam opus aliud adorianatur, id totum absoluant, quod vesperas vel Completorium antecedit.

Qui priuatim horas Canonicas recitant, neque nimium anticipent, neque nimium rursum prorogent.

De Miss. cel. e. presbyt.

QVAE autem horæ ante priuatam Missam recitari debeant, disputant nonnulli. Quidam prius sacris operari, quàm dicta sit prima, illicitum iudicant: Alij preces matutinas vnà cum laudibus absolutas esse, fat esse existimant. Nonnulli denique neutrum horum necessarium putant; sed dubito an satis sanè: Nam etsi priuatæ Missæ cum horis Canonicis necessariam connexionem non habeant, neque vllum fortassis Ecclesiæ decretum extet,

Missam citra grauem causam ante dictas matutinas celebrare non licet.

tet, quod, ne quis ante dictas matutinas celebret, iubeat; attamen perpetua Ecclesie consuetudo contrarium docet & obseruat. Nihilominus si qua necessitas incumberet, aut euidentis utilitas id postularet, non esset cum noxa coniunctum, ante dictas matutinas sacris operari.

SIC quoque si quis ea tenetur infirmitate, vt matutinas vel alias horas sine magna difficultate dicere non valeat, Missam autem citra magnam molestiam celebrare queat, poterit is, horis Canonicis prætermisissis, Missam celebrare. Porrò Missæ solennes non solent dici ante tertiam vel sextam; imò verò quadragesimalium ieiuniorum tempore vsq; ad nonam, hoc est, vsq; ad tertiam horam post meridiem olim prorogabantur. De loco, eiusdemq; discrimine nulla est difficultas. Qui enim priuatim dicunt, quolibet loco dicere possunt, qui autem publicè, loca peculiariter ad id deputata obseruare debent.

Ieiuniorum tempore Missæ olim aliquot horas post meridiem celebrabantur.

TANDEM cum quædam publicis precibus admisceri cauillantur, quæ secularem leuitatem sapiant verius, quam Ecclesiasticam grauitatem, quorsum tendant non assequor. Nam instrumenta musica, varius ministrorum ornatus, thymiasis, multaque id genus alia, præter vsum vetustissimum, valida quoq; ex Scripturis & in scripturis firmamenta habent. Fatemur tamen, in iis omnibus abusum aliquem nonnunquam contingere posse. Verum propter nonnullum abusum bonarum rerum vsus è medio tolli non debet. At de horis Canonicis, cæterisque, quæ ad orationis rationem secundum se spectant, dicta sunt multa satis. Restat, vt explicemus, cuius sit orare; tum cuius rursus gratia vel opera imploranda veniat, siue ad quem oratio dirigi debeat: postremò pro quibus personis vel rebus orare conueniat vel etiam oporteat.

Legitimus vsus propter abusum non tollendus.

De iis, quibus orare conuenit, vel non conuenit.

CAPVT DECIMVM.

EST oratio non solùm hominibus & Angelis, sed tropo quodam diuinis quoque personis tributa interdum comperiat (dicitur namque Spiritus sanctus inenarrabilibus gemitibus pro nobis interpellare)

Roman. 8.